

УДК: 159.923

DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2018-5-1>**Ольга Саннікова,**

доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри загальної та диференціальної психології,
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського,
osanniland@gmail.com

Вікторія Бедан,

аспірантка кафедри загальної та диференціальної психології,
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського,
вул. Фонтанська дорога, 4, м. Одеса, Україна,

Людмила Гусак,

доктор педагогічних наук, професор кафедри іноземних мов гуманітарних спеціальностей,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
проспект Волі, 13, м. Луцьк, Волинська область, Україна

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ІНСТРУМЕНТУ ОЦІНКИ СХИЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ДО ПЕРЕЖИВАННЯ САМОТНОСТІ

У статті викладаються результати перевірки методики, спрямованої на вивчення схильності особистості до переживання самотності, що розроблена О.П. Санніковою та В.Б. Бедан. На відміну від реакції як миттєвого реагування переживанням самотності на ситуацію, яку суб'єкт вважає загрозливою для себе («самотньогенну» ситуацію), і на відміну від психічного стану як короткочасного, але не усталеного, «транзитного» відчуття, схильність до переживання самотності розглядається як складна багаторівнева властивість особистості, що виявляється у її прихильності до певної активності (в емоційній, когнітивній, поведінковій сферах), у мобілізованості, постійній готовності реагувати у різних ситуаціях переживанням самотності. Було розроблено структурну схему схильності особистості до переживання самотності в контексті континуально-ієрархічного підходу (О.П. Саннікова), експліковано й описано її різномірні структурні компоненти, що належать до: формально-динамічного рівня (психофізіологічний компонент); якісного рівня (емоційний компонент – палітра афективних репрезентацій переживання самотності; когнітивний – репрезентації самотності в думці; конативний – зовнішні репрезентації, що виявляються у діях, поведінці, у експресії; контрольно-регулятивний компонент – ступінь контролю за різними проявами переживання самотності) та змістово-особистісного рівня (рефлексивно-аналітичний, мотиваційний, установний, адаптивно-захисний компоненти). Відповідно до вимог психометрики було розроблено тест-опитувальник «Диференціальна діагностика схильності особистості до переживання самотності». Здійснено стандартизацію й апробацію оригінальної методики, що довели високу надійність, валідність, дискримінативність тесту та на цій основі – можливість його застосування як у науково-дослідницьких, так і в практичних цілях.

Ключові слова: переживання, самотність, схильність, особистість, структура, компоненти, надійність, валідність, дискримінативність.

Вступ

Проблема переживання самотності, її прояви та наслідки в умовах нестабільності сьогодення стають особливо важливими для сучасної людини. Значні динамічні зміни в соціальній, економічній та політичній сферах суспільства призводять до підвищення напруженості в міжособистісних стосунках, до соціальної роз'єднаності людей, беспорядності, невпевненості в майбутньому, що спричинює та загострює переживання самотності.

Ця модальна якість особистості – самотність – виникла під впливом соціальних сил епохи цивілізації. На ранніх етапах історичного розвитку у людини було сформовано уявлення «Ми» і тому їй ще було невідомо почуття самотності. Але у процесі розвитку свідомості і його вищої форми – самосвідомості – виникло це почуття, і, на жаль, з часом, екзи-

стенціальна самотність, яка є природною відчуженістю від істот, що є подібними одне одному, все більше охоплює простір соціального й емоційного життя людини. Однією із сучасних причин такого явища є своєрідність життєвого і професійного простору життєдіяльності: сучасні технології спілкування все більше дистанціюють людей одне від одного, контакти стають віртуальними, шлюби теж, тому що все більше молодих людей, серед яких багато одружених, мандрують кіберпростором-інтернетом і спілкуються з такими ж самотніми людьми. Отже, порушення нормальних процесів комунікації між людьми можна вважати головною ознакою сьогодення.

Саме тому постає задача вивчення складного феномену самотності не тільки з теоретичних позицій, але й у відповідності до запитів практики – надавати психологічну допомогу людям, які страждають від

переживання самотності. Важливим аспектом означеної проблеми є розробка психодіагностичного інструментарію, здатного адекватно «вимірювати» індивідуально-психологічні особливості переживання самотності.

Теоретико-методологічний аналіз наукових джерел з означеної теми демонструє різноманіття підходів до розробки проблеми переживання самотності. У роботах багатьох авторів вона розглядається у контексті різних позицій та визначень, які опосередковано торкаються рис особистості, чинників, що певною мірою впливають на переживання та прояви самотності.

У буденній свідомості самотність асоціюється, як правило, з чимось негативним, соціально неприйнятним, болісним, що впливає на життєдіяльність особистості. Суто психологічне розуміння цього явища як хворобливого емоційного стану спричинило нівелювання цінності самотності як ресурсу саморозвитку людини, що може позитивно впливати на її життя і психічне благополуччя.

У теоретичній спадщині психологічне осмислення проблеми поняття «самотність» має неоднозначне тлумачення. В різних наукових джерелах самотність розглядається як: *реакція* – миттєве реагування переживаннями самотності на емоціогенні ситуації (Flanders, 1982), як «реакція на відсутність особливого типу зв'язків, або власних очікувань стосовно майбутніх зв'язків» (Lopata, 1969; Weiss, 1973), реакція на відсутність важливих соціальних підкріплень (Young, 1982); *стан* – короткочасне гостре переживання відчуженості людини, що супроводжується «тяжкими» емоціями, пов'язаними з почуттями туги, неповноцінності, покинутості, незрозумілості тощо Немов, 1995; Садлер, 1989; Старовойтова, 1995; Gaev, 1976; Leiderman, 1980); *риса особистості* (Долгинова, 1996; Садлер, 1989; Fromm, 1959; Peplau, 1982; Slater, 1976; Weiss, 1973. Особливу увагу привертає визначення самотності як переживання. Згідно з позицією Ф.Є. Василюка (1994) переживання як складний, творчий, багатоступінний, емоційно насичений внутрішній процес дозволяє людині впоратися з ситуаціями неможливості продовження життя в тому вигляді, в якому воно було, що призводить до розвитку й трансформації внутрішнього світу і життя людини. В цьому контексті самотність як переживання розглядають Х. Лопата (Lopata, 1969), У. Садлер і Т. Джонсон (1989), Л.І. Старовойтова (1995), О. В. Неумоева (2005) та ін.

На відміну від *реакції* як миттєвого реагування самотністю на ситуацію, яку суб'єкт вважає загрозливою для себе («самотньогенну» ситуацію), і на відміну від *психічного стану* як короткочасного, але не усталеного, «транзитного» відчуття, ми розглядаємо *схильність до переживання самотності* як складну багаторівневу властивість особистості. Ця властивість (як сплав природного й досвіду) оприявлено у внутрішній, несвідомій прихильності особи-

стості до певної активності (в емоційній, когнітивній, поведінковій сферах) в ситуаціях, що сприймаються суб'єктом як «самотньогенні» (визначаються як такі, що провокують переживання самотності) і виявляються у мобілізованості, постійній готовності реагувати у цих ситуаціях переживаннями самотності.

Слід зазначити, що вивченню *схильності* особистості до переживання самотності як усталеної риси особистості зі специфічним психологічним змістом, на жаль, приділяється недостатньо уваги, що спричинює необхідність концептуалізувати означений феномен, вивчити його структуру й визначити покомпонентний склад показників. При розгляді феномену схильності особистості до переживання самотності як стійкої властивості ми спираємося на континуально-ієрархічний підхід до дослідження структури особистості, запропонований О.П. Санніковою (Саннікова, 2007; 2003; 2013). Задля його розуміння пропонуємо фрагмент тексту автора (Саннікова, 2013), у якому презентовано модель структури особистості – макросистема, що містить різнорівневі підсистеми. Як рівні автор виділяє: формально-динамічний, змістово-особистісний, соціально-імперативний рівні. До першого рівня відноситься сукупність усіх властивостей, що відбивають динаміку протікання психічних явищ та індивідні властивості конституційного характеру. Другий – містить у собі власне особистісні властивості (поняття особистості у вузькому значенні): спрямованість, потребо-мотиваційну сферу тощо. Третій рівень – соціально-імперативний (від лат. *imperativus* – наказовий, безумовний), або нормативний. Якщо два перші рівні співзвучні (і вербально, і за змістом) уявленням про двохаспектність психічного (динамічне й змістове), то третій рівень включає той клас характеристик, що відбиває уявлення особистості про суспільство, мораль, норми, культуру, знання тощо, і саму мораль. Наголошується, що третій рівень жорстко контролюється свідомістю (Саннікова, 2007; 2013). Межі між рівнями умовні, переходи від одного до другого утворюють прикордонний простір, що поєднує риси, які належать до двох сусідніх рівнів. Ці переходи мають свій специфічний зміст. Зона перетину формально-динамічного (перший рівень) і змістово-особистісного (другий) рівнів містить загальний для обох клас характеристик, які однозначно неможливо віднести тільки до одного з них. Тут виділяються якісні особливості психологічних складових темпераменту й особистості. Прикордонна зона між другим і третім рівнями презентується як належна обом рівням характеристика, що забезпечує переживання, переробку інформації, знань, взагалі, будь-яких цілеспрямованих впливів зовнішнього світу – індивідуальний досвід, свідомість, самосвідомість тощо. Ці рівні взаємопроникливі й взаємозалежні між собою, що пояснює безперервний (димензійальний) розвиток будь-яких властивостей особистості, тому що пронизують її

структуру від нижчих рівнів до вищих (Саннікова, 2003).

Саме з цих позицій ми розглядаємо й макроструктуру такої властивості особистості як схильність до переживання самотності, що виявляється на всіх її рівнях і на кожному з них характеризується своїм специфічним змістом: *на формально-динамічному рівні* ця властивість презентована динамічними характеристиками, що відбивають особливості її перебігу й форму вияву та реалізації в життєвих ситуаціях; *на якісному рівні* схильність до переживання самотності містить характеристики, що відбивають психологічну сутність цього феномена; *на змістово-особистісному рівні* – виявляється в характеристиках, що пов'язані зі спрямованістю особистості, її потребо-мотиваційною сферою, цінностями тощо; *на рівні індивідуального досвіду* схильність до переживання самотності регулює обсяг взаємодії особистості з соціумом; *на соціально-імперативному рівні* схильність до переживання самотності відбиває систему уявлень про вимоги культури, релігії, професії, соціального середовища стосовно етичних і моральних норм у проявах переживання самотності. Різномірні ознаки цієї властивості своєрідно взаємодіють між собою, взаємодоповнюють одна одну й утворюють цілісну інтегральну властивість.

Необхідність виміру теоретично обґрунтованих та емпірично експлікованих психологічних складових схильності до переживання самотності та її індивідуально-типологічних особливостей спричинили розробку спеціального психодіагностичного інструментарію.

Мета та завдання

Мета статті – презентувати результати розробки та апробації оригінальної психодіагностичної методики як інструменту оцінки стійкої схильності особистості до переживання самотності. Основні завдання дослідження:

- 1) проаналізувати структуру стійкої схильності особистості до переживання самотності, експлікувати та описати компонентний склад її показників;
- 2) презентувати тест-опитувальник «Диференціальна діагностика схильності особистості до переживання самотності» (ДИСПС);
- 3) описати результати апробації розробленої методики, надати інформацію про валідність та надійність оригінального тест-опитувальника.

Методи дослідження

Використовувався авторський тест-опитувальник «Диференціальна діагностика схильності особистості до переживання самотності» (ДИСПС) (Саннікова, Бедан, 2018). Як паралельний тест для оригінальної методики було задіяно психодіагностичну методику Д.О. Леотьева та Є.М. Осіна «Диференціальний опитувальник переживання самотності» (Осин, 2013). Математико-статистичні методи обробки даних (кореляційний, факторний аналіз) здійснювалися за допомогою комп'ютерної програми SPSS 17.0 for

Windows.

Емпіричне дослідження проводилося на базі Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», в якому взяли участь студенти різних факультетів віком від 20 до 35 років, які склали вибірку стандартизації методики у кількості 250 осіб. Слід зазначити, що додаткова апробація цієї методики проводилася на базі Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки за участю 70 студентів. Збір даних та їх обробку здійснювали Гусак Л. Є. та Бедан В. Б. Розробка теоретичного конструкту та всіх структурних елементів методики (інструкції, стимульного матеріалу, індикаторів, бланків ключів тощо) належать О.П. Санніковій та В.Б. Бедан.

Процедура створення тест-опитувальника «Диференціальна діагностика схильності особистості до переживання самотності» (ДИСПС) включала кілька традиційних етапів і проведена відповідно до вимог психометрики (Анастаси, 2001; Наследов, 2007). Тест-опитувальник діагностує такі різномірні показники, кожний з яких характеризується біполярністю:

- психофізіологічний компонент СПф. *Додатний полюс* цього компоненту (СПф+) містить характеристики, що відображують зміни в організмічних відчуттях, які виникають при переживанні самотності (фізична слабкість, порушення сну, апетиту, погіршенні загального фізичного стану тощо). *Від'ємний полюс* (СПф-) характеризує відсутність цих проявів;

- емоційний компонент СЕ. *Додатний полюс* (СЕ+) характеризується різноманіттям та яскравою палітрою емоцій, почуттів, що виникають при переживанні самотності (спустошеність, роздратування, образа, злість, гнів, страх, задоволення, радість, тривога, відчай, сум, туга, нудьга, драгітливність тощо). *Від'ємний полюс* (СЕ-) характеризується відсутністю будь-яких емоційних переживань, що пов'язані із самотністю, спокоєм і, навіть, байдужістю;

- когнітивний компонент (СКг). *Додатний полюс* (СКг+) характеризує різноманіття думок, міркувань, роздумів особистості з приводу переживання самотності (зосередження на думках про покинутість, відторгнення, ізольованість, відчуженість, безпорадність) та наявність змін у розумовій сфері (хаотичність, неуважність, розгубленість тощо). *Від'ємний полюс* (СКг) характеризує відсутність будь-яких думок з приводу самотності;

- конативний компонент (СКн). *Додатний полюс* (СКн+) містить різноманіття зовнішньої демонстрації переживання самотності, що виявляється у діях, поведінці, експресії тощо. *Від'ємний полюс* (СКн-) характеризує відсутність явних зовнішніх проявів переживання самотності;

- контрольно-регулятивний компонент (СКР). *Додатний полюс* (СКР+) визначає ступінь контролю за емоційними, когнітивними, поведінковими репрезентаціями переживання самотності. *Від'ємний полюс*

(СКР-) характеризує відсутність контролю та регуляції переживання самотності або їх слабкий прояв;

- мотиваційний компонент (СМо). *Додатньому полюсу* цього компоненту (СМо+) притаманна потреба особистості у періодичному або постійному переживанні самотності; висока чутливість до ситуацій, що викликають почуття самотності (невдачі, неприємності, зневага з боку інших, зрада тощо); наявність бажання, потягу, прагнення до самотності (причому не стільки до фізичного усамітнення, скільки до психологічного переживання самотності «як тієї билини у полі»; переживання покинутості, бідунства, поневіряння, тощо); пошук будь-яких причин, привидів, мотивів, що сприяють виникненню почуття самотності. *Від'ємний полюс* (СМо-) вказує на слабкий прояв означених характеристик або їх відсутність (відсутність потреби, мотивів, бажання людини переживати самотність).

- рефлексивно-аналітичний компонент (СРА). *Додатній полюс* (СРА+) містить характеристики, що відображають здатність особистості до аналізу причин і наслідків самотності, аналізу власної поведінки, помилок, попередніх вчинків і подій, що передували переживанню самотності. *Від'ємний полюс* (СРА-) вказує на відсутність рефлексії та аналізу переживання самотності;

- адаптивно-захисний компонент (САЗ). *Додатній полюс* (САЗ+) містить ознаки активного управління діями, що спрямовані на опанування переживаннями самотності, намагання вирішити проблему, здатність до зменшення травмуючого ефекту цього переживання будь-яким способом (втеча, ізоляція, уникнення або прийняття самотності тощо), тобто, на здійснення дій, спрямованих на подолання цього переживання. *Від'ємний полюс* (САЗ-) вказує на відсутність означених дій;

- прийняття самотності (СПр). *Додатній полюс* (СПр+) характеризує готовність суб'єкта до переживання самотності, відображає позитивне ставлення до нього. *Від'ємний полюс* (СПр-) свідчить про негативне

ставлення до переживання самотності, його відкидання, неприйняття.

Презентація показників феномена схильності до переживання самотності, що викладена вище, стала теоретичною основою для створення оригінального тест-опитувальника «Диференціальна діагностика схильності особистості до переживання самотності» (ДИСПС)». Методика створювалася відповідно до вимог психометрики (Саннікова, Бедан, 2018; Анастаси, 2001). В остаточному варіанті тест включав 108 тверджень. Зазначимо, що процедура тестування стандартна. Методика містить письмову інструкцію, перелік тверджень і бланк, на якому передбачено чотири варіанти відповідей на кожне твердження. Відомо, що на прикінцевому етапі створення нової психодіагностичної методики є перевірка її остаточного варіанту на надійність і валідність. З цієї метою ми використали традиційні в психодіагностиці методи розщеплювання (розподіл тесту навпіл), повторного і паралельного тесту (Анастаси, 2001). Процедура розподілу тесту навпіл (split-half) полягала у визначенні коефіцієнтів кореляції між двома аналогічними частинами тесту: між двома половинами кожної з восьми шкал схильності до переживання самотності. При застосуванні повторного тесту (через 3 місяці) здійснювався пошук зв'язків між однойменними показниками першого і другого зрізів, проведених на тій самій вибірці. Метод паралельного тесту полягав у пошуку коефіцієнтів кореляції між двома тестами, один з яких є новою оригінальною методикою, інший – це надійна і валідна відома методика. Як паралельний тест був використаний «Диференціальний опитувальник переживання самотності», розроблений Д.О. Леонтьєвим та Є. М. Осіним (2013).

Результати дослідження

У табл. 1 наводяться коефіцієнти кореляції між однойменними показниками схильності особистості до переживання самотності, що отримані за допомогою означених вище процедур.

Таблиця 1.

Значення коефіцієнтів кореляції, що одержані при перевірці на надійність і валідність оригінальної методики методами паралельного і повторного тестів

Шкали тесту	Способи перевірки на надійність і валідність тест-опитувальника		
	Тест-ретест-надійність ($x_I - x_{II}$) (n=202)	Розподіл тесту навпіл ($x_a - x_b$) (n=250)	Надійність паралельних форм (n=250) «Диференційний опитувальник переживання самотності» (Д.О. Леонтьєв, Є.М. Осін)
СПф	397**	673**	412**
СЕ	487**	699**	482**
СКг	462**	549**	444**
СКн	531**	671**	615**
СКР	519**	621**	525**
СМо	473**	531**	469**
СРА	311**	548**	445**
САЗ	351**	495**	471**

Шкали тесту	Способи перевірки на надійність і валідність тест-опитувальника		
	Тест-ретест-надійність ($x_I - x_{II}$) (n=202)	Розподіл тесту навпіл ($x_a - x_b$) (n=250)	Надійність паралельних форм (n=250) «Диференційний опитувальник переживання самотності» (Д.О. Леонтьєв, Є.М. Осін)
СУ	419**	599**	481**
СЗаг	473**	543**	523**

Примітка: 1) нулі й коми опущені; позначення $x_I - x_{II}$ указує на значення коефіцієнту кореляції між результатами першого й повторного тестування; 2) позначення ($x_a - x_b$) указує на значення коефіцієнта кореляції при розподілі тесту навпіл (між результатами першого і повторного тестування); 3) позначення «*» – рівень значущості $p < 0,05$; «**» – рівень значущості $p < 0,01$; 4) скорочення шкал: СМО – мотиваційний компонент, СПФ – психофізіологічний компонент, СЕ – емоційний компонент, СКг – когнітивний компонент, СКн – конативний компонент; СКР – контрольно-регулятивний компонент, СРА – рефлексивно-аналітичний компонент, САЗ – адаптивно-захисний компонент, СПр – прийняття самотності, СЗаг – загальний показник схильності до переживання самотності.

Аналіз табл. 1 свідчить про достатню надійність і валідність тесту (всі коефіцієнти кореляцій на рівні 1%, при $N=250$). Відомо, що найкращою процедурою визначення надійності є проведення повторного тесту через певний час (3-6 місяців). Проте значення саме цих коефіцієнтів кореляцій є більш низькими, ніж при застосуванні тест-ретесту надійності (результати надійності отримуються найскоріше) і при використанні паралельного тесту – за допомогою цього підходу перевіряється валідність тесту. Отже, авторську методику «Диференціальна діагностика схильності особистості до переживання самотності» можна рекомендувати для потреб практичної психодіагностики.

Висновки

1. Схильність до переживання самотності розглядається як складна багаторівнева властивість особистості, що демонструє її прихильність до певної активності, що виявляється в емоційній, когнітивній, поведінковій сферах; мобілізованість та постійну готовність реагувати у різних емоційних ситуаціях переживаннями самотності.

2. Розроблено структурну схему схильності особистості до переживання самотності в контексті континуально-ієрархічного підходу, експліковано і описано її різномірневі структурні компоненти, що належать до формально-динамічного рівня, якісного та змістово-особистісного. Формально-динамічний рівень презентовано психофізіологічним компонентом; якісний – містить емоційний, когнітивний, конативний та контрольно-регулятивний компоненти; змістово-особистісний рівень охоплює рефлексивно-

аналітичний, мотиваційний, установний та адаптивно-захисний компоненти.

3. Пошук психодіагностичного інструментарію, спрямованого на діагностику переживання самотності, дозволив відзначити, що за допомогою існуючих методик вивчаються її окремі характеристики. Встановлено, що методик, спеціально спрямованих на вивчення схильності до переживання самотності як стійкої властивості особистості, визначення її компонентів (складових), що були експліковані і описані нами в контексті континуально-ієрархічної структури особистості, немає.

4. О.П. Санніковою та В.Б. Бедан розроблено оригінальну психодіагностичну методику «Диференціальна діагностика схильності особистості до переживання самотності» (ДИСПС). Емпірична перевірка конструкту цього тесту за допомогою факторного аналізу індикаторів-відповідей підтвердила правильність угруповання шкал для діагностики означених показників і підтвердила сформульовану гіпотезу щодо структури схильності особистості до переживання самотності.

3. Перевірка остаточного варіанту тест-опитувальника «Диференціальна діагностика схильності особистості до переживання самотності (ДИСПС)» на надійність і валідність за допомогою відомих в психодіагностиці методів розщеплення (розподіл тесту навпіл), повторного і паралельного тестів (методика «Диференційний опитувальник переживання самотності» (Д.О. Леонтьєва, Є.М. Осін) підтвердила можливість його застосування не тільки в суто наукових, але й в практичних цілях.

ЛІТЕРАТУРА

1. А. с. Тест-опросник «Диференціальна діагностика схильності особистості до переживання самотності (ДИСПС)» / О.П. Саннікова, В.Б. Бедан. – № 76765; опубл. 09.02.2018.

2. Анастаси А. Психологическое тестирование / Анна Анастаси, Сьюзан Урбина. – СПб: Питер, 2001. – 688с.

3. Василюк Ф. Е. Психология переживания (анализ преодоления критических ситуаций) / Ф. Е. Василюк. – М: Издательство Московского университета,

1994. – 200 с.

4. Долгинова О.Б. Одиночество и отчужденность в подростковом и юношеском возрасте: дис. канд. психол. наук. 19.00.07 / Ольга Борисовна Долгинова. – СПб, 1996. – 166 с.

5. Кирпиков А. Р. Позитивные аспекты переживания одиночества в подростковом возрасте: автореф. дисс. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.13 «Психология развития, акмеология» / Алексей Рафаилович Кирпиков. – Москва, 2002. – 22 с.

6. Наследов А. Д. Математические методы психологического исследования. Анализ и интерпретация данных: Учебное пособие. 3-е изд., стереотип / А. Д. Наследов. – СПб.: Речь, 2007. – 392 с.

7. Немов Р.С. Психология / Роберт Семенович Немов. – М.: Просвещение: ВЛАДОС, 1995. – 573 с.

8. Неумоева Е. В. Одиночество как психический феномен и ресурс развития личности в юношеском возрасте: дисс. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Елена Витальевна Неумоева. – Тюмень, 2005. – 233 с.

9. Олейник Н. О. Переживання самотності як чинник самоактуалізації особистості / Дис... канд. психол. наук: 19.00.01 / Нарміна Оруджівна Олейник. – Херсон – 2016. – 216 с.

10. Осин Е. Н. Дифференциальный опросник переживания одиночества: структура и свойства / Е. Н. Осин, Д. А. Леонтьев // Психология. Журнал Высшей школы экономики, 2013. – Т. 10, № 1. – С. 55-81.

11. Садлер У., Т. Джонсон. От одиночества - к аномии / Уильям Садлер, Томас Б. Джонс. – Лабиринты одиночества: Пер. с англ. Сост., общ. ред. и предисл. Н. Е. Покровского. – М.: Прогресс, 1989. – с. 27.

12. Санникова О. П. Формально-динамические и качественные метахарактеристики индивидуальности / Ольга Павловна Санникова // Наука і освіта. – 2007. – № 6-7. – С. 30-33.

13. Санникова О. П. Феноменология личности: [Монография] / О. П. Саннікова. – Одесса: СМІЛ, 2003. – 256 с.

14. Саннікова О. П. Макроструктура особистості: психологічний опис / Ольга Павлівна Саннікова // Наука і освіта. Спецвипуск. «Психологія особистості: теорія, досвід, практика» – Одеса. – 2013. – №7. – С. 7-12.

REFERENCES

1. Sannikova, O.P., Bedan, V.B. A. s. *Test-oprosnik «Diferentsialna diagnostika shilnosti osobistosti do perezhivannya samotnosti (DISPS)» [The test-questionnaire "Differential diagnostics of the shilnost of individuality before the experience of self-discipline (DISPS)"]*.

2. Anastazi, A. (2001). *Psihologicheskoe testirovanie [Psychological testing]*. Saint Petersburg: Piter [in Russian].

3. Vasilyuk, F. E. (1994). *Psihologiya perezhivaniya (analiz preodoleniya kriticheskikh situatsiy) [Psychology of experience (analysis of overcoming critical situations)]*. Moscow: Izdatelstvo Moskovskogo universiteta [in Russian].

4. Dolginova, O.B. (1996). *Odnochestvo i otchuzhdenost v podrostkovom i yunosheskom vozraste [Loneliness and estrangement in adolescence and adolescence]*. Candidate's thesis. Saint Petersburg [in Russian].

5. Kirpikov, A. R. (2002). *Pozitivnyie aspektyi perezhivaniya odinochestva v podrostkovom vozraste [Positive aspects of experiencing loneliness in adolescence]*.

15. Старовойтова Л. И. Одиночество: социально-философский анализ / Л.И. Старовойтова; Моск. гос. социал. ун-т, Каф. философии. – 1995. – 396 с.

16. Шагивалеева Г.Р. Одиночество и особенности его переживания студентами: [Монография] / Гузалия Расиховна Шагивалеева. – Елабуга: Алмедиа, 2007. – 157 с.

17. Flanders J. P. A general Systems approach to loneliness / J. P. Flanders // In: *Loneliness. A Sourcebook of Current Theory, Research and Therapy*. Ed. L. A. Peplau & D. Perlman. A Wiley-Interscience Publication. John Wiley & Sons, 1982. –p.166—179.

18. Fromm-Reichmann F. Loneliness / F. Fromm-Reichmann // *Psychiatry*. – 1959. – 22. – С. 1-15.

19. Gaev D. The psychology of loneliness / D. Gaev. – Chicago: Adams Press, 1976.

20. Leiderman P.H. Pathological loneliness: A psychodynamic interpretations / P.H. Leiderman // *The anatomy of loneliness*. – N.Y. – 1980.

21. Lopata H. Z. Loneliness: Forms and components / H. Z. Lopata. – Social Problems, 1969. – P. 24 - 250.

22. Peplau L.A., Perlman D. Perspectives on Loneliness / L.A. Peplau, D. Perlman // *Loneliness. A Sourcebook of Current Theory, Research and Therapy* / Ed. by L.A. Peplau, D. Perlman. – N.Y., 1982. – P. 1-18.

23. Slater P. The pursuit of loneliness: American culture at the breaking point / P. Slater. – Boston: Beacon Press, 1976.

24. Weiss R. S. Loneliness: The experience of emotional and social isolation / R. S. Weiss. Cambridge, Mass. – 1973. – P. 17.

25. Young J. T. Loneliness, depression and cognitive therapy: theory and applications / J.T.Young // In: *Loneliness. A Source book of current theory, research, and therapy*. John Wiley & Sons, Inc., 1982. – P. 380.

Extended abstract of candidate's thesis. Moscow [in Russian].

6. Nasledov, A. D. (2007). *Matematicheskie metody psihologicheskogo issledovaniya. Analiz i interpretaciya dannyh [Mathematical methods of psychological research. Analysis and interpretation of data]*. Saint Petersburg: Rech [in Russian].

7. Nemov, P.S. (1995). *Psihologiya [Psychology]*. Moscow: Prosveschenie: VLADOS [in Russian].

8. Neumoeva, E. V. (2005). *Odnochestvo kak psihicheskiy fenomen i resurs razvitiya lichnosti v yunosheskom vozraste [Loneliness as a psychic phenomenon and resource of personality development in adolescence]*. *Candidate's thesis*. Tyumen [in Russian].

9. Oleynik, N. O. (2016). *Perezhivannya samotnosti yak chinnik samoaktualizatsii osobistosti [Experience of loneliness as a factor of self-actualization of personality]*. *Candidate's thesis*. Kherson [in Russian].

10. Osin, E. N. (2013). *Differentsialnyi oprosnik perezhivaniya odinochestva: struktura i svoystva [Differ-*

ential questionnaire for experiencing loneliness: structure and properties]. *Psihologiya. Zhurnal Vysshey shkoly ekonomiki – Psychology. Journal of economic university*, 1, 55-81 [in Russian].

11. Sadler U., T. Dzhonson. (1989). *Ot odinochestva - k anomii [From loneliness to anomie]*. Translated from English by N. E. Pokrovskiy. Moscow: Progress [in Russian].

12. Sannikova, O. P. (2007). Formalno-dinamicheskie i kachestvennye metaharakteristiki individualnosti [Formally dynamic and qualitative meta-characteristics of individuality]. *Nauka i osvita – Science and education*, 6-7, 30-33 [in Russian].

13. Sannikova, O. P. (2003). *Fenomenologiya lichnosti [Phenomenology of personality]*. Odessa : SMIL [in Russian].

14. Sannikova, O. P. (2013). Makrostruktura osobystosti: psykholohichniy opys [Macrostructure of personality: psychological description]. *Nauka i osvita – Science and education*, 7/ CXVII, 7-12 [in Ukrainian].

15. Starovoytova, L. I. (1995). *Odinochestvo: sotsialno-filosofskiy analiz [Loneliness: socio-philosophical analysis]*. Mosk. gos. sotsial. un-t, Kaf. filosofii.

16. Shagivaleeva, G.R. (2007). *Odinochestvo i osobennosti ego perezhivaniya studentami [Loneliness and features of his experience by students: monograph]*. Elabuga: Almedia [in Russian].

17. Flanders, J. P. (1982). A general Systems approach to loneliness. In: *Loneliness. A Sourcebook of Current Theory, Research and Therapy*. (pp. 166-179). L. A. Peplau & D. Perlman (Ed.). A Wiley-Interscience Publication. John Wiley & Sons.

18. Fromm-Reichmann, F. Loneliness. *Psychiatry*, 22, 1-15, 1959.

19. Gaev, D. The psychology of loneliness. Chicago: Adams Press, 1976.;

20. Leiderman, P.H. (1980). Pathological loneliness: A psychodynamic interpretations. *The anatomy of loneliness*. N.Y.

21. Lopata, H. Z. (1969). Loneliness: Forms and components. *Social Problems* (pp. 24-250).

22. Peplau, L.A., Perlman, D. (1982). Perspectives on Loneliness. *Loneliness. A Sourcebook of Current Theory, Research and Therapy*. L.A. Peplau, D. Perlman (Ed.). N.Y.

23. Slater, P. (1976). *The pursuit of loneliness: American culture at the breaking point*. Boston: Beacon Press.

24. Weiss, R. S. (1973). *Loneliness: The experience of emotional and social isolation*. Cambridge, Mass.

25. Young, J. T. (1982). Loneliness, depression and cognitive therapy: theory and applications. In: *Loneliness. A Source book of current theory, research, and therapy*. John Wiley & Sons, Inc.

Olha Sannikova,

Doctor of Psychology, professor, head of the Department of General and Differential Psychology, South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky,

Viktoriia Bedan,

post-graduate student, Department of General and Differential Psychology, South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky, 4, Fontanska Doroha Str., Odesa, Ukraine,

Liudmyla Husak,

Doctor of Pedagogy, professor of the Department of Foreign languages for Humanities, Lesya Ukrainka Eastern European National University, 13, Voli avenue, Lutsk, Ukraine

PRESENTATION OF PERSONALITY LONELINESS PROPENSITY SCALE

The paper presents the results of the validation of the author's (O. Sannikova, V. Bedan) technique, aimed at examining person's proneness to experience loneliness. In contrast to the *reaction* as an instant response by experiencing loneliness to the situation considered as a threatening one by the subject, and unlike *the mental state* as a short-term, "fleeting" feeling, loneliness propensity is considered as a complex multileveled personal property, manifested in individual's inclination to a certain activity (in emotional, cognitive, behavioral spheres), mobilization, readiness to respond in different situations by experiencing loneliness. The structural scheme of personal loneliness propensity in the context of the continual and hierarchical approach has been developed and described, as well as its structural components of different levels, belonging to the formal-dynamic level (a psychophysiological component), qualitative level (an emotional component – a set of affective representations of experiencing loneliness; cognitive – representations of loneliness in one's mind; conative – external representations manifested in actions, behavior, expressions; a control and regulatory component which is the degree of control over various manifestations of loneliness), and content-personal level (reflexive-analytical, motivational, attitude, adaptive-protective components). The Personal Loneliness Propensity Scale has been developed according to the requirements of psychometrics. There have been performed standardization and validation of the original scale, which have proved its high reliability, validity, discriminatory power, which makes it possible to apply it for research and practical use.

Keywords: experience, loneliness, propensity, personality, structure, components, reliability, validity, discriminatory power.

Подано до редакції 23.03.2018